

Marek Vácha

Eutanázie

definice, historie, legislativa, etika

Marek Vácha

Eutanázie

definice, historie, legislativa, etika

Grada Publishing

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Mgr. et Mgr. Marek Vácha, Ph.D.

EUTANÁZIE
definice, historie, legislativa, etika

Recenze: Doc. MUDr. Jiří Šimek, CSc.

© Grada Publishing, a.s., 2019

Cover Design © Grada Publishing, a.s., 2019

Fotografie na obálce Marek Vácha (hory u Santa Ana, Argentina, 2011)

Vydala Grada Publishing, a.s.

U Průhonu 22, Praha 7

jako svou 7387. publikaci

Odpovědná redaktorka Mgr. Ivana Podmolíková

Sazba a zlom Karel Mikula

Počet stran 112

1. vydání, Praha 2019

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s.

Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků, což není zvláštním způsobem vyznačeno.

Postupy a příklady v této knize, rovněž tak informace o lécích, jejich formách, dávkování a aplikaci jsou sestaveny s nejlepším vědomím autorů. Z jejich praktického uplatnění však pro autory ani pro nakladatelství nevyplývají žádné právní důsledky.

ISBN 978-80-271-1159-6 (ePub)

ISBN 978-80-271-1158-9 (pdf)

ISBN 978-80-271-2575-3 (print)

Obsah

Úvod	7
1 Pokus o definici	9
1.1 Pasivní eutanázie	10
1.2 (Aktivní) Eutanázie	11
1.3 Asistovaná sebevražda	13
1.4 Eutanázie a asistovaná sebevražda	14
1.5 Terminální sedace	14
2 Eutanázie a asistovaná sebevražda ve světě	18
2.1 Německo	19
2.2 Nizozemsko	20
2.2.1 Vývoj od roku 1969	20
2.2.2 Vývoj v letech 2002–2017	33
2.3 Belgie	39
2.4 Lucembursko	42
2.5 Oregon	42
2.6 Washington	45
2.7 Kanada	47
2.8 Švýcarsko	49
3 Eutanázie a etika	51
3.1 Argumenty pro eutanázii	52
3.2 Argumenty proti eutanázii	58
4 Kodexy a dokumenty	78
4.1 Situace ve světě	78

4.1.1	Hippokratova přísaha	78
4.1.2	Evropská Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod	78
4.1.3	Doporučení Rady Evropy č. 1418/1999 o ochraně lidských práv a důstojnosti nevyléčitelně nemocných a umírajících	79
4.1.4	Světová lékařská asociace (WMA)	80
4.1.5	Spojené národy	81
4.1.6	Ochrana lidských práv a důstojnosti beroucí v úvahu dříve vyjádřená přání pacientů	82
4.2	Situace v České republice	82
5	Eutanázie v myšlení a náboženských systémech	
	současné Evropy	86
5.1	Judaismus	87
5.2	Křesťanství	89
5.2.1	Katolické křesťanství	92
5.3	Buddhismus	95
	Závěr	97
	Literatura	99
	Rejstřík	111

Úvod

V současné České republice snad nenajdeme diskutovanější bioetické téma, než je legalizace eutanázie. V květnu 2017 provedlo Centrum pro výzkum veřejného mínění zkoumání názoru na eutanázii. Šetření se zúčastnilo 1019 respondentů starších 15 let. S uzákoněním eutanázie souhlasilo 63 % občanů ČR.¹

V nedávné minulosti vznikly v České republice hned dva návrhy zákonů týkající se tzv. důstojné smrti – první v roce 2008 od senátorky Václavy Domšové (ČSSD), druhý z května 2016 od skupiny poslanců v čele s Jiřím Zlatuškou (ANO). Vývoj naznačuje, že návrhy nepochybně nebyly poslední. V současnosti, tj. na jaře roku 2019, organizuje Česká lékařská komora další konferenci k této problematice. Téma je tedy vysoce aktuální.

Kniha je určena primárně studentům medicíny a sleduje schéma obvyklé v přednáškách z lékařské etiky (definice problému, argumenty, legislativa). Text je ovšem psán tak, aby byl srozumitelný i pro širokou veřejnost a přispěl také do celonárodní debaty. V první kapitole jsou definovány pojmy, s nimiž se čtenář setká, a dozví se zde, že samotné slovo „eutanázie“ je jedním z nejobtížněji definovatelných termínů lékařské etiky. Pokračujeme stručným historickým exkurzem, jehož smyslem je přinést fakta o vývoji v poválečné euroatlantické civilizaci a především o dění v Evropě, neboť jakákoli dobrá etika nezbytně začíná neutrálním a přesným popisem problematiky a znalostí lékařských a historických faktů. Následuje kapitola

¹ https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4360/f9/ov170615.pdf

deskriptivní etiky s uvedením všech argumentů pro uzákonění eutanázie a všech argumentů proti. Předposlední kapitola se věnuje kodexům a dokumentům a závěrem jsou uvedeny úvahy o eutanázii hlavních náboženských systémů současné Evropy.

Celá kniha představuje významné rozšíření a doplnění kapitoly o eutanázii z naší učebnice *Základy moderní lékařské etiky* (Vácha a kol., 2012).

1 Pokus o definici

Existuje jen málo termínů v oblasti lékařské etiky, které by měly v dějinách a u různých autorů tolik odlišných obsahů jako právě slovo „eutanázie“. Etymologicky se jedná o „dobrou smrt“. *Eu* znamená řecky „dobrý, správný“² a *thanatos* smrt. V dnešním úzu ovšem eutanázií myslíme něco zcela odlišného než „dobrou smrt“, neboť máme spíše na mysli situaci, kdy lékař chce zabít a zabije (skutkem či nečiněním) svého pacienta na jeho aktivní žádost. Pacient ovšem musí mít dostatečnou mentální kapacitu, musí mít dostatečné informace a nesmí jednat pod nátlakem.

Podle Světové lékařské asociace (WMA) je eutanázie **„vědomé a úmyslné provedení činu s jasným záměrem ukončit život jiného člověka za následujících podmínek: subjektem je kompetentní informovaná osoba s nevyléčitelnou chorobou, která dobrovolně požádala, aby její život byl ukončen; jednající ví o stavu této osoby a o jejím přání zemřít a koná tento skutek s prvořadým úmyslem ukončit život této osoby; a skutek je proveden se soucitem a bez osobního zisku“**³ (WMA, 2015; Stehlíková, 2012, s. 17).

Světová zdravotnická organizace (WHO) definuje eutanázii jako **„úmyslný čin provedený jednou osobou s úmyslem buď bezbolestně přivodit smrt, nebo zabránit prevenci smrti přicházející z přirozených příčin, v případech terminální**

2 Viz i **euploidie** (správný počet chromozomů v buněčném jádru), **eukaryotní buňka** (buňka s pravým karyon, tedy jádrem), **eugenika** (snaha o dobrý rod) a **evangelium**, **euangelion** (dobrá zpráva, dobré poselství; *angelos*, anděl = posel).

3 https://www.wma.net/wp-content/uploads/2016/11/Ethics_manual_3rd_Nov2015_en.pdf

*nemoci nebo ireverzibilního kómatu jiné osoby*⁴. Podobnou definici najdeme rovněž u kanadské zvláštní senátní komise pro eutanázii a asistovanou sebevraždu, kde eutanázie je „*úmyslný čin provedený jednou osobou s úmyslem ukončení života jiné osoby za účelem úlevy od utrpení, kde tento čin je příčinou smrti*“⁵.

1.1 Pasivní eutanázie

Dříve se odlišoval i termín „pasivní eutanázie“, tedy neudělání ničeho, např. zastavení kurativní léčby s vědomým úmyslem způsobit pacientovi smrt. Proti tomuto termínu stála „aktivní eutanázie“, která byla definována jako vědomý akt s úmyslem ukončit život pacienta na jeho vlastní žádost.

Rozdíl mezi „aktivní“ a „pasivní“ spočívá v tom, že u aktivní eutanázie je něco aktivně uděláno s úmyslem ukončení života pacienta; u pasivní eutanázie se neudělá něco, co by jinak mohlo prodloužit život pacienta. Termín „pasivní eutanázie“ se dnes již neužívá, neboť je příliš široký – nedělání ničeho může být někdy eticky zcela přijatelné, vždyť nikdo nic nenařídí proti „ustoupení smrti“, udržování života pacienta uměle a za každou cenu. Jindy jde o velmi problematické jednání, pokud lékař sice nedělá nic, ovšem s úmyslem zabít, zatímco jeho terapeutický pokus by mohl pacientovi významně prodloužit život (Haškovcová, 2015, s. 182–183). Někdy je tendence nazývat „pasivní“ eutanázií situaci, kdy jsou odstraněny přístroje

4 [http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/68896/WHO_WKC_Tech.Ser._04.2. pdf?sequence=1 &isAllowed=y](http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/68896/WHO_WKC_Tech.Ser._04.2.pdf?sequence=1&isAllowed=y) viz i <https://definedterm.com/euthanasia/149353>

5 <https://sencanada.ca/content/sen/committee/351/euth/rep/lad-e.htm>

podporující život nebo je zastavena výživa či zavodňování pacienta. Termín „pasivní eutanázie“ tak může být považován za oxymoron (Muckart, 2014, s. 259–260).

Slovo „pasivní“ však v některých případech nemusí být správným výrazem, neboť odstranění život udržujících prostředků od umírajícího pacienta je dozajista aktivním činem. Pokud by cizí člověk nějak pokoutně vniknul na oddělení a odstranil uvedené život udržující prostředky, vnímali bychom jej jako vraha. Někdy se používá i spíše novinářský termín „strategie odkloněné stříkačky“, čímž se rozumí vynechání zásahů, které již lidský život nemohou zachránit, nýbrž jen prodloužit za cenu dalšího utrpení nemocného i jeho rodiny (Pražský, 2013). Eutanázie by pak byla nazvána „strategií přeplněné stříkačky“ (Haškovcová, 2015, s. 182).

1.2 (Aktivní) Eutanázie

Dnes je snaha vymezit pojem „eutanázie“ třemi body: musí být přítomna (1) **aktivní žádost pacienta**, (2) **intence lékaře zabít** a věc je provedena (3) **skutkem nebo nečiněním**.

Eutanázie je tedy záležitostí chtěnou ze strany nemocných. Nejedná se tudíž o zabíjení pacientů v kómatu, zabíjení novorozenců ani zabíjení nemocného trápícího se zvířete⁶ (i když se v běžném úzu mluví o programu eutanázie⁷ v období národního socialismu v Německu, známého pod krycím názvem „T4“ – jednalo se zde o vybíjení mentálně nemocných, aniž by

6 https://zpravy.idnes.cz/eutanazie-ukoncila-zivot-lidoopa-z-prazske-zoo-f51-/domaci.aspx?c=A071001_130556_praha_mr

7 <https://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10005200>